

Jámbor Ildikó

„Az ember a világon zarándok, idegen, átutazó”

Párhuzamos életrajz: Albu Erzsébet és Réti Árpád

Mindig ő mondta az alkalmi verset. Klasszikusaink szavaival egy közösség véleményét tolmácsolta Réti Árpád színművész. Sokszor hallgattuk áhítattal az ő versmondását Egerben, irodalmi esteken is. Feleségével és művésztársával, Albu Erzsébettel (ahogyan hívják: Zsókával) 1988-ban érkezett Egerbe, a színházba, Gali László invitálására. Akkor már mindketten egy teljes életpályát cseréltek fel a magyarországra, hiszen Marosvásárhelyen ismert és elismert művészek voltak.

Mikes Kelemen mondatával kezdjük a beszélgetést, hiszen Albu Erzsébet születésénél fogva zágoni, szakdolgozatát is Mikesből írta, a Mikes-kastély közelében nőtt fel, a szellemi hagyaték mindkettőjük gondolkodását kötődését meghatározta. „Az ember a Világon zarándok, idegen, átutazó” – idézi Mikest a Törökországi levelek egy mondatával – s rajta múlik, hogy hogyan tölti be küldetését.

– Árpád az idén július 26-án hirtelen ment el, noha beteg volt, de azzal élélhetett volna még évekig. Augusztus 6-án volt a temetése, most lenne a 82. születésnapja. Szilveszter estéjén született – kezdi özvegye az emlékezést.

– *Évtizedek óta ismerjük egymást, de jóformán semmit nem tudok arról, hogy hogyan kezdtétek a művész pályát és a közös életet.*

– Ötvennyolc éve ismertük meg egymást Marosvásárhelyen. Én a pedagógiai főiskolára jártam, magyar–történelem szakra, Árpád akkor végzett a színművészetin. Én falura ingáztam, tanítottam, sőt néptáncot is oktattam a gyermekeknek. Mindenben segítettük egymást. Majd 1968-ban az Állami Bábszínház hirdetett egy színészi állást, ahová sokan, csaknem százan jelentkeztek. Három rostavizsga után engem vettek fel. A zsüri elnöke Harag György rendező volt. Huszonkét évet töltöttem ebben a színházban, amelynek a főrendezője Antal Pál volt, kitűnő emberismerő, kulturált elme. Sokat tanultam tőle.

– *Hogyan alakult a kettőtök kapcsolata?*

– Árpád egyszerű családból származott, becsületes ácsmester volt az apósom, az anyósom háztartásbeli. Az én családom mindkét részről kiterjedt és nagy múltú földbirtokos, értelmiségi, köztük református és katolikus pap nagybácsikkal. Zágonban Albu Samu nagyapám református lelkész volt, anyai részről a Miklós család kézdiszentléleki, katolikus. Ezerkilencszázötvenben a kommunista rendszerben mindent elvettek tőlünk, és osztályellenségnek nyilvánítottak. Ki akartak telepíteni minket a Duna-deltába, csak nagymamám hirtelen halála miatt nem

történt ez meg. Ezért kisiskolás koromban nem kaptam pionír nyakkendőt, aminek okát akkor nem tudtam felfogni, hiszen éltanuló voltam. Csak sírtam, sírtam. Az igazságérzetem azóta sem hagy el! Vasárnaponként anyám a húgommal miniket szépen felöltöztetett és az elvtársak épülete előtt elhaladva hol a református templomba, hol a katolikusba mentünk. Ezerkilencszázötvenhatban édesapám hirtelen meghalt

Szigorú erkölcsi nevelésben részesültünk, ezért nehezen bontakozott ki a kapcsolat kettőnk között, sokat beszélgettünk. Egyszóval az én családom hamar befogadta Árpádot, nagyon szerettük az igyekvő, lelkiismeretes embert végtelen tudásslommal, egyenes jellemmel.

– *Milyen szerepeket játszottál a bábszínházban?*

– Ó, hát legalább százat, fel sem tudnám sorolni mindet. Például emlékezetes Saint-Exupéry *Kis hercege*, amelyben az akkor már cseperedő gyermekünk, Iringó játszotta a Kis herceget. Olyan partnereim voltak, mint Lohinszky Loránd, Csorba András. Amit nagyon sokszor játszottam a gyermekem születése előtt is, és utána is: *Tintin, a balerina*. Kihasználta Pali bácsi – az igazgatóm – a mozgékonyágomat. Nagyon szerettek és nagyon megbecsültek a színházamban, én is fájó szívvel jöttem el tőlük! Nagy sikerem volt Petőfi Sándor *János vitézében*, a szomszédlány szerepében. Sok sikeres előadással végig jártuk Románia összes bábszínházát, a magyar és a román nyelvű tagozatokat is.

– *A Ceaușescu-rendszerben sok kompromisszumot kellett megélni. Végül is hogyan határoztátok el az áttelepülést?*

– Árpádot sok bántás, inzultus érte a Securitate részéről. Kötelező volt a gyűléseken románul beszélni, ő csak magyarul szólalt fel. Én keveset tudtam románul. Kilátástalannak tűnt a gyermekünk jövője, a lelki terror is megviselt minket. Nem maradhattunk. Nehéz döntés volt házat, hazát váltani, kollégákat, barátokat, pisztángos patakot otthagyni! Három évig tartott az előkészület, amire minden engedélyt megkaptunk. Az unokabátyám, az Egerben is ismert és megbecsült dr. Miklós Endre segítségével jöttünk Egerbe 1988-ban. Árpád a Gárdonyi Géza Színházban kapott szerződést, én a bábtagozatban, a később önállósuló Harlekinben. Onnan mentem nyugdíjba. Az utolsó maradandó előadás, amelyben játszottam Sütő András *Engedjétek hozzám jönni a szavakat* című darabja. Sütő András itt volt a bemutatón. Akkor találkoztunk vele utoljára, Marosvásárhelyen baráti kapcsolatot ápoltunk. Koltay Tamás neves kritikustól dicsérő szavakat kaptam. Később a nagyszínházban is előfordultam. Árpád számos szerepet kapott Beke Sándor rendezőtől. Az utolsó emlékezetes alakítása a *Lenkeyben* volt, ahol az öreg írnot is alakította.

– *Tudom, hogy egykori anyaszínházad is felköszöntött...*

– Az anyaszínházam 65. évfordulóját ünnepelték, amire meghívtak, és személyesen el is tudtam menni Marosvásárhelyre. Ez egybeesett az én hetvenedik

születésnapommal. Sokan jöttünk össze a magyar és román tagozat kollégái, jó volt látni őket, és az újakat is. Nagy ünneplésben volt részem, és a marosvásárhelyi bábszínház örökös tagja lettem!

– *A közös tervetek, hogy együtt léptek színpadra férjeddal, végül is nem valósult meg. Felejthetelen előadástjeit emlékünken örizzük. A halála után hogyan telnek a hétköznapok?*

– Nagy hiányérzettel, amit nem tudok szavakba önteni. Ötvenhét év! Egyedül csak a Jóisten tudja. A múltban sokat segített dr. Tóth Katalin szaktudásával, és – bár akkor már nem volt szomszédunk – a Covid-karantén idején sok személyes törődést is kaptunk tőle. Többször segítettek színész kollégák, Barát Zoltán és Klepács Andrea. S az elmúlt hat hónapban nagy segítségemre volt húgom, Editke (ő is Magyarországon él, némettanárnő), aki itt volt mellettem. Minden problémám megoldásában az itt élő Flórián Ildikó barátnőm és párja, Víg Zoltán, akik a Hatvani temetőben lévő síremléket is felújították.

Iringó lányom Berlinben él a párjával, a kis unokámmal, Ninával, aki már második osztályos. Az ünnepek alatt itthon voltak, kísértáltunk a temetőbe. Mindennap beszélünk, és ha csak interneten is, látjuk egymást. Mindnyájunknak elmondhatatlanul hiányzik Tátáka, ahogy a lányom nevezte.

– *Tanúsíthatom: az egri közönség is hiányolja Petőfi, Arany, Vörösmarty, Ady Endre, József Attila, Áprily Lajos, Dsida Jenő, Reményik Sándor, Babits Mihály, Radnóti Miklós Nagy László, Kányádi Sándor gondolatainak avatott tolmácsolóját!*

NÉVJEGY

Albu Erzsébet színész

Született: 1944. május 6., Zágon (Románia)

Férjezett (1964)

A Marosvásárhelyi Állami Bábszínház magyar tagozatán kezdett 1968-ban.

1976 – Bábszínészképző tanfolyam

1989 – egri Gárdonyi Géza Színház Harlekin Bábszínháza

Fontosabb szerepek:

Sütő András: *Tarisznyás Iván* – szerelmes lány

Móricz Zsigmond: *Nem élhetek muzsikaszó nélkül* – Terézia néni

Tóth Eszter: *Piroska és a három kismalac* – Varjú

Shakespeare: *Rómeó és Júlia* – Montague-né

Sütő András: *Engedjétek hozzám jönni a szavakat*

Móricz Zsigmond: *Légy jó mindhalálig!* – Nyilas Misi

Férje Réti Árpád (1939. december 31. – 2021. július 26.) színművész

Lánya Réti Iringó (1977) színművész